

Rodrigo Rey Rosa

Na de vrede

Novelle

Uit het Spaans vertaald door Paul Menken

2012
Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden
www.mkw-uitgevers.nl

Introductie

Met de spankracht en de meesterlijke beperking van middelen waarmee Rodrigo Rey Rosa in zijn vorige novellen grote indruk maakte, schildert de Guatemalteekse auteur in *Na de vrede* een intrigerend beeld van zijn van geweld doortrokken vaderland. Een bejaarde Engelse antropoloog die spionage bedrijft met behulp van zijn gehoorapparaat, een progressieve studente van goede komaf en een jonge ex-militair raken verwickeld in een gecompliceerde geschiedenis waarin de grenzen tussen goed en kwaad, schuld en onschuld vervagen. Het lot maakt hen tot de hoofdpersonen van een verhaal dat zowel een bittere morele aanklacht is als een zinnen begoochelende ontdekkingsreis in een universum.

Rodrigo Rey Rosa werd in 1958 geboren in Guatemala en woonde in New York en Marokko. Hij neemt een vooraanstaande plaats in onder de jonge Latijnsamerikaanse auteurs. Zijn werk werd vertaald in het Frans, Engels en Duits. Rey Rosa wordt beschouwd als literair erfgenaam van Paul Bowles, die werk van hem in het Engels heeft vertaald.

Na de vrede

Lucien Leigh

Het was 30 mei 1996, in het dorpje Fernchurch, Engeland. Lucien Leigh, die al meer dan vijfentachtig jaar oud was – bijna de helft van zijn leven had hij doorgebracht tussen vreemden en op afgelegen plaatsen – bracht zijn hand naar zijn grote linkeroor om er een minuscuul gehoorapparaatje uit te halen, waarzonder hij praktisch niets kon horen. Hij ging zitten en bekeek het kleine voorwerp, dat hem dierbaar was als een juweel.

Het was vroeg in de middag en de zon doorbrak moeizaam de uitgestrekte en verveelde grijze wolken. De kleine broeikas, naast het huis, rook naar bloemen. Hij haalde adem, en de geur van de bloemen, die hij zelf had uitgezocht om daar te planten, bracht hem dankbare herinneringen aan verre reizen. Vervolgens – zoals hij wist dat van het ene op het andere moment zou gebeuren – begon zijn geest, hoewel nog scherp voor zijn leeftijd, te vertroebelen. Hij werd duizelig. Wazige herinneringen aan een leven dat hem half eigen, half vreemd voorkwam. Lugubere beelden: doodshoofden, botten, lege oogkassen. Deze misselijkheid, dacht hij, duurt te lang. Hij had zijn ogen gesloten en stak het gehoorapparaat voorzichtig in zijn zak. Hij legde zijn armen op de leuning van zijn rieten stoel, richtte zijn hoofd op. Hij moest de visioenen verdringen, zorgen dat ze verdwenen, dat ze steeds kleiner werden, totdat ze oplostten in een denkbeeldige verte, in een rossig niets dat niet dikker was dan zijn oogleden. Hij wist hoe hij ze moest laten verdwijnen, maar het kostte moeite, zoals wanneer je een bepaalde angst wilt kwijtraken. De maag samentrekken, wachten op de opwelling van het bittere speeksel, dat niet meteen mocht worden doorgeslikt, met de tong tegen het gehemelte klakken, de lucht langzaam door de neus uit laten stromen, en vervolgens rustig slikken. En de beelden vielen uiteen, verstrooiden zich, verdwenen.

Nu kon hij zijn ogen openen. Daar stond, aan de andere kant van het raam, het vertrouwde groene zwingelbord, de voederplaats voor de vogels. Zijn echtgenote, de derde, kwam de kas binnen, en een luchtstroom bracht een kleine variatie in de geuren van de bloemen.

'Can you hear me?'

Hij kon haar lippen lezen; met zijn hoofd knikte hij van nee. Hij zag hoe de uitdrukking van zijn vrouw veranderde van ongeduldig in kwaad, en toen pakte hij het gehoorapparaatje uit zijn zak en bracht het in zijn oor. Het is een wonderbaarlijke uitvinding, dacht hij. Een van de zeldzame verworvenheden van de wetenschap, waarvoor hij eenvoudigweg dankbaar diende te zijn. Hij had altijd een voorliefde gehad voor slechte verbindingen, slechte wegen... Misschien had hij te lang geleefd: ouder worden was onontkoombaar geweest.

Hij was nog bezig met het inbrengen van het digitale gehoor, dat hem de geluiden zou laten horen zoals vele jaren geleden: van het knisperen van het gravel onder zijn schoenzolen tot het brommen van een vlieg, toen zijn vrouw vervolgde:

'It's Emilia... from London... says Guatemala.'

Hij kon niet alle woorden lezen, maar hij had uit de gebaren begrepen dat er iets vreselijks was gebeurd in Guatemala. Het juweeltje zat nu goed in zijn oor.

'What?'

'She's coming to see us,' zei Nina.

'Fantastic. When?'

Het bericht was aangenaam, en hij was niet bijzonder verbaasd. Hij en Nina hadden haar meerdere malen uitgenodigd naar Engeland te komen, en nu was ze hier. Guatemala betekende voor hem problemen. Hij had daar zijn eerste echtgenote verloren. Later was op koelbloedige wijze – '*Guatemalan style*' – een dierbare vriend vermoord. Brutale wezens hadden zijn belangstelling, maar de brutaliteit in dat land was een onpersoonlijke kracht die zich te pas en te onpas manifesteerde, een kracht buiten de greep van de mensen, onverbiddelijk en belangeloos. Emilia had hen, toen ze haar leerden kennen, een onwaarschijnlijk wezen geleken. Temidden van de soort morele nevel waarin de welgestelde klasse leefde, was zij erin geslaagd het donkere en wrede aspect van haar omgeving te zien, en ze had besloten daar te blijven, met de hoop te kunnen bijdragen aan verandering. Het was noodzakelijk een sterke maag te hebben, dacht ze.

'Morgenavond is ze hier,' vervolgde Nina.

Even later ging hij naar zijn werkkamer. Hij moest een recensie schrijven voor *The Times*, van een boek over antropologie van een Franse auteur dat hij nog niet had uitgelezen. Hoewel het onderwerp (het begrip gastvrijheid in enkele primitieve gemeenschappen) hem interesseerde en het boek doorspekt was van Frans vernuft, viel hij al voor de laatste bladzijde in slaap.

Het gehoorapparaat

I

'Het is niet alleen dat,' zei Ernesto tegen Pedro Morán, luitenant bij de infanterie. 'Het is ook dat deze manier van leven me niet meer bevalt. Ik denk dat ik graag weer zou gaan studeren.'

'Dat verbaast me niets, sukkel.' Pedro trok een grimas en dronk zijn glas tequila leeg. 'Proost dan maar.' Hij veegde zijn mond af met zijn arm, en riep vervolgens de ober en bestelde nog twee glazen. 'Ik hoop dat je je vrienden niet vergeet,' zei hij daarna.

Ernesto keek hem aan met een valse glimlach.

'Nee hoor, hoe zou ik ze kunnen vergeten?'

Dat was juist wat hij wilde. Pedro, een jeugd vriend, kwam uit een familie van militairen, net als hij. Maar de wapens waren veranderd in een soort erfzonde.

Pedro dronk zijn tweede glas tequila leeg.

'Je pa zal het niet leuk vinden.'

'Dat is mogelijk.' Ernesto nam ook een slok.

Pedro lachte sinister.

'Ik zeg je dat je altijd een militair zult blijven. Het zit in je bloed. Je bent ertoe veroordeeld!' Hij schaterde het uit.

'Ach, niets is eeuwig,' zei Ernesto.

Pedro was al behoorlijk dronken, hij werd plotseling serieus.

'Ik betaal,' zei hij terwijl hij zijn geld telde, en hij legde een paar biljetten op de bar. 'Maar je bent een ezel.'

In de jeep van Ernesto bleef Pedro praten.

'In dit land, voor mensen als jij en ik, is de enige plaats waar je rijk kunt worden het instituut. Of de drugs.'

Ernesto stopte de jeep voor de deur van het ouderlijk huis van Pedro, die hem de hand drukte en zei:

'Ik geloof niet dat jij een verrader bent.'

II

'En jij denkt,' zei zijn moeder tegen Ernesto, 'dat het allemaal zomaar gebeurd is, en dat het niet is gegaan zoals het moest gaan. Je vergist je, jongen. Dat jij de dingen op die manier ziet wil alleen maar zeggen dat jij ze zo ziet, niet dat ze zo zijn. Ieder hoofd is een wereld, en er zijn oneindig veel werelden.'

Hij lachte, deels om het komische aan zijn moeder, deels om zo te laten zien dat hij het niet met haar eens was.

‘Op die manier,’ zei hij, ‘kan je alles wel verklaren.’

‘Ja,’ ging zij verder. ‘Alles, en nog meer ook. De meest vreselijke dingen die je kunt voorstellen, alles, absoluut alles gebeurt zoals het moet gebeuren. Het is een onderdeel van het wezen van deze wereld waarin wij leven, dat niets kan veranderen. Je moet het gewoon accepteren.’

‘Zo zie jij het,’ antwoordde hij, ‘maar dat wil alleen maar zeggen dat jij het zo ziet, dat de wereld binnen jouw hoofd zo is. Binnen het mijne is hij anders.’

‘Dat lijkt me juist,’ zei mevrouw. ‘Zo zal het ongetwijfeld zijn.’

Rosa, de huishoudster, kwam de eetkamer binnen en zette een schaal soep midden op de tafel.

‘Het begin van het probleem,’ zei kolonel Solís, ‘is dat jij als kind Chinese mystiek hebt gelezen.’

‘Praat geen onzin,’ zei mevrouw tegen hem.

‘Goed dan,’ zei de kolonel. Hij keek naar zijn bord soep en ging verder: ‘Je herinnert je je paard wel, Caribeño. Vorige week is hij gestorven.’

Zijn vader had hem dat paard gegeven voor zijn vijftiende verjaardag. Het bericht stemde hem droevig.

‘Waarom?’

‘Ouderdom. En het pistool dat ik je cadeau deed bij je afstuderen, heb je dat nog?’

Ernesto antwoordde van ja.

Ze aten de soep verder in stilte.

Toen Rosa met het toetje kwam, vroeg mevrouw haar de tv aan te zetten, want het was tijd voor het nieuws. In La Libertad, Petén, was zojuist een clandestien graf ontdekt: meer dan twintig gezinnen waren op niet-officiële wijze geëxecuteerd, waarschijnlijk door leden van de nationale strijdkrachten, en begraven in een put met een doorsnede van twee en een diepte van vijftien meter.

‘Die lui worden gemanipuleerd,’ zei mevrouw. Ze stond op om het apparaat uit te schakelen en ging weer zitten.

‘Zag je dat?’ zei Ernesto. ‘Er lagen daar lijken van bejaarden en kinderen. Baby’s.’

‘Het was oorlog. En het is al meer dan tien jaar geleden gebeurd,’ zei zij.

‘Ze hebben oorlogsmisdaden gepleegd.’

‘Wie ben ik om daarover te oordelen?’

‘Geloof me.’

Vader bleef zwijgen. Hij leek vriendelijk gezind. Zoals de zaken tegenwoordig lagen, zei hij later, geloofde hij dat uit het leger weggaan een goede zet was geweest; en het leek hem prima dat Ernesto weer naar de universiteit zou gaan.

‘Dat heb ik je toch gezegd, Amalia?’ en hij wendde zich tot zijn vrouw. Ze leek op het punt in tranen uit te barsten.

‘Ja, dat is waar,’ antwoordde ze. Ze keek hem even aan met een oppervlakkige tederheid, en zei vervolgens tegen Ernesto: ‘De reputatie van het instituut gaat eraan, met al die schandalen die worden ontdekt. Ik zeg dat ze al te ver zijn gegaan, en dat niet alle koppen die zijn gerold ook schuldig zijn, net zoals waarschijnlijk ook niet alle koppen die schuldig zijn zullen rollen. Je vader is een van de weinigen die niet zijn besmet, hoewel,’ glimlachte ze, ‘het niet veel scheelde. Jij kunt je niet voorstellen wie er allemaal aan de schandpaal worden genageld als heel die kwestie van de vrede is afgerond. Mensen van wie je dacht dat ze onkreukbaar waren. Maar laat dit onder ons blijven, Ernesto.’ Ze sprak zachter: ‘Mensen als kolonel Bonilla, of admiraal Hernández. En de zoon van kolonel Morán, van wie gezegd wordt dat hij aan de drugs is. Ja, jouw vriend Pedro.’

Ernesto knikte met zijn hoofd en mevrouw ging verder:

‘Maar wat ongelooflijk is, is dat van zijn vader. Ze beschuldigen hem van twee aanslagen, heel recent, en het lijkt menens.’

‘Daar weet ik niets van,’ zei Ernesto.

‘Uiteraard niet,’ vervolgde ze, en ze keek haar echtgenoot aan alsof ze hem toestemming wilde vragen om door te gaan. ‘Het is immers een heel delicate kwestie.’

De kolonel, die zijn biefstuk aan het snijden was, zei:

‘Met buitenlanders, ik heb het altijd al gezegd, kan je niet voorzichtig genoeg zijn...’ Hij hief zijn mes even op, en ging weer verder met het snijden van zijn vlees.

‘Wat is er dan gebeurd?’ vroeg Ernesto.

‘Zeg jij het maar,’ zei de kolonel tegen zijn echtgenote. ‘Jij kan het beter vertellen dan ik.’

‘Het gebeurde kortgeleden. De man die de misdaden wilde begaan werd opgepakt, en hij verklaarde dat hij opdracht had van kolonel Morán. Hij is een Israëlische specialist, geloof ik. Of is hij Libanees?’

‘Nee, nee. Israëlisch, Israëlisch.’

‘Juist. Hij deed de autoriteiten zijn opdracht haarfijn uit de doeken. Hij was, zo wordt verteld, guerilla-specialist, door zijn land naar Guatemala gestuurd in het kader van een internationaal hulpprogramma, als adviseur. Blijkbaar was hij hier een paar maanden in dienst, en toen ze hem ontsloegen besloot hij nog een tijdje te blijven, want het land stond hem wel aan.’ Mevrouw keek naar de klok, maakte een berekening en ging verder: ‘De kolonel, zo wordt verteld, bood hem honderdduizend dollar voor het plegen van die moorden.’

‘En wie wilden ze vermoorden?’

‘Dat weet ik niet. Er was iets gebeurd met een vrachtauto van het leger die vermoedelijk werd gebruikt om papaver of cocaïne te vervoeren.’

‘Cocaïne, cocaïne,’ zei de kolonel.

III

In zijn appartement, terwijl hij zijn eerste kop koffie dronk staand voor het venster, met uitzicht op een rij kleiner wordende vulkanen die zich aftekenden aan de horizon, overdacht Ernesto de kwestie. Buiten de wrede activiteit van de oorlog was het leven niets anders dan een reeks lege rituelen, onnodig en zinloos. Weliswaar hield de oorlog niets meer in dan de wederzijdse vernietiging van vijanden, maar daar had iedere handeling, iedere gedachte een vastomlijnd doel. Misschien was dat soort orde een illusie, maar het was voldoende om als kader te dienen voor het menselijk leven. Daarbuiten leek alles absurd. Alles was een spel, en was het daarom niet verstandiger om het sublieme spel van de oorlog mee te spelen?

Hij dronk de kop met een grote slok leeg. Hij was de verstandige dingen zat. Je bent bang, zei hij bij zichzelf. Hij liep de badkamer in en keek even in de spiegel. Hij zag er niet uit als een lafaard, en dat stelde hem gerust. Angst was toegestaan op het moment dat hij zijn militaire verleden de rug toekeerde. Hij ging terug naar de woonkamer en zette Afrikaanse muziek op ter begeleiding van zijn ochtendgymnastiek.

Onder de douche vroeg hij zich af: waardoor ben ik veranderd? Het was een vraag zonder antwoord, maar hij wist zeker dat de verandering er een ten goede was geweest. En hoewel alles om hem heen verviel van kwaad tot erger, kon hij tevreden vaststellen dat hij erin geslaagd was zich te onttrekken aan de 'drang naar het slechte', zo hield hij zich voor terwijl hij zijn gespierde benen afdroogde.

Later, in zijn auto, nam hij de weg naar El Salvador en sloeg af naar Vista Hermosa, waar zijn universiteit lag. Het was de laatste week van de inschrijving en er was veel verkeer van jongelui op de weg. Vlakbij het sportcomplex werd hij ingehaald door een zwarte deux-cheveaux. De bestuurder was een meisje, dat hem aantrekkelijk leek. Hij begon haar te volgen. Hij sloeg rechtsaf bij het postkantoor en reed de toegangslaan van de universiteit op. Op de parkeerplaats voor de studenten vond hij een plekje niet ver van haar. Ze was lang, knapper dan hij had gedacht. Iets in haar aristocratische houding bevreesde hem. Maar hij stapte uit en wandelde, niet erg snel, achter haar aan.

Hij volgde haar tot aan het informatiebureau, en aangezien zij op haar beurt moest wachten voor een van de loketten, besloot hij ook in de rij te gaan staan, zodat hij van dichtbij haar achterhoofd kon zien, haar korte zwarte haar, haar rechte schouders.

Boven het loket bij het begin van de rij stond geschreven: 'Filosofie: roosters en inschrijving.'

Ze moest zijn blik in haar nek hebben gevoeld, want ze draaide zich langzaam om en keek hem aan. Ze wisselden blikken uit. Als ze wist dat ik militair ben geweest, dacht hij, zou ze me niet aankijken. Maar ze had hem waarderend aangekeken, of dat leek hem althans.

'Zeg,' zei hij, 'is deze rij alleen voor filosofie?'

'Dat weet ik niet zeker. Welke wilde je?'

'Literatuur.'

Misschien had hij een ander antwoord moeten geven, want het meisje draaide hem de rug toe, haalde een boekje uit haar rugzakje en begon erin te bladeren. Een paar minuten later waagde hij een nieuwe poging.

'Hoe heet je?'

'Emilia.'

'Ernesto, aangenaam.'

'Aangenaam.'

Ze draaide hem opnieuw de rug toe, vroeg het lesrooster aan de dame met bril aan het loket en liep vervolgens met lichte pas weg, in de richting van haar auto.

'En, jongeman?' zei de dame met bril tegen Ernesto.

'Een rooster van literatuur graag.'

'Hier hebben we alleen filosofie.'

'Een van filosofie dan.'

Ze glimlachte.

'Alsjeblieft. Maar het is niet hetzelfde.'

Ernesto begon gehaast naar de parkeerplaats te lopen. Hij had zich illusies gemaakt, dacht hij. Hij kon nu niet achter haar aan gaan: hij wilde haar niet bang maken, maar hij zou haar zeker nog eens zien.

Op de eerste collegedag ging Ernesto weer naar de universiteit. Hij kwam Emilia, het meisje van de deux-cheveaux, tegen in de cafetaria. Aangezien ze alleen en in gedachten verzonken aan een tafel zat, ging hij met zijn plastic bekertje koffie naast haar zitten.

'Ik ben filosofie gaan doen,' zei hij.

'O ja? Waarom?'

'Misschien om jou.'

Ze zei niets.

'Jazeker,' ging hij verder. 'Hoewel ik nog meer redenen heb. Literatuur interesseert me ook, maar voor het lezen van gedichten en romans zal ik later wel tijd hebben. En dat valt toch niet te leren, denk je niet? Filosofie daarentegen wel, volgens mij.'

'Ik weet niet veel van filosofie,' zei ze. 'Ik volg maar één vak, algemene geschiedenis. Wat ik studeer is antropologie. Ik houd van concrete dingen. Het abstracte verveelt me.'

Maakt niet uit, dacht Ernesto. Ze zouden in ieder geval één vak samen hebben. En hij kon haar zien, zoals nu, in de pauzes.

Emilia stond op en liet hem alleen. Vlakbij de deur kwam ze een mannetje met Indiaanse trekken tegen, die ze groette; ze boog zich naar hem toe om hem een kus op zijn wang te geven.